

Motion till riksdagen 2020/21:3351

av **Jessica Rosencrantz m.fl. (M)**

Cirkulär ekonomi

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att resurs- och kostnadseffektivitet bör stå i centrum under omställningen till en cirkulär ekonomi och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Naturvårdsverket i uppdrag att klarlägga effekterna av införda miljöskatter och andra styrmedel och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att pris och kvalitet på återvunnet material kan konkurrera med jungfruligt material och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbetet för en cirkulär ekonomi även ska sträva efter internationellt accepterade regler och kriterier och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att dialogen mellan det offentliga och näringslivet måste ske systematiskt och resultera i konkreta åtgärder som implementeras och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att motverka den ökande graden av projektifiering i omställningen till en cirkulär ekonomi och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av ökade satsningar på forskning och innovation samt test- och demonstrationsanläggningar och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att digital teknik som medger ökad spårbarhet och utveckling av kommunikativa produkter samt utvecklade delningsekonomi kommer att få stor betydelse för cirkulär ekonomi och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om regeringens handlingsplaner på området i allmänhet och dess relation till EU:s strategi för cirkulär ekonomi i synnerhet och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om materialåtervinningsmålen samt materialavskiljning för komplexa produkter vid återvinning och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att införa en modell liknande det holländska Green Deal-initiativet för att främja innovationer i den cirkulära ekonomin och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten av ett borttagande av kemikalieskatten på begagnad elektronik och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att förenkla och tydliggöra reglerna för återbruk av icke förorenat bergmaterial och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att säkerställa att producentansvaret för däck är effektivt och att s.k. end of waste-kriterier utarbetas och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen inom EU och globalt ska verka för att öka återvinningsgraden och återanvändandet av däck och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att fler kontroller införs i syfte att på ett effektivt sätt upptäcka miljöbrott och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa straffen för grova miljöbrott och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen inom EU och globalt ska verka för tillkomsten av internationella avtal som reglerar att plastavfall hanteras på ett ansvarsfullt sätt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att helhetssyn kräver hänsynstagande till effekterna för det återvunna materialet i fråga och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Upphandlingsmyndigheten bör få i uppdrag att uttrycka krav baserat på återvinningsbarhet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att offentlig verksamhet ska vara en god förebild för att öka graden av återanvänt och återvunnet material vid upphandlingar och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med en utformning av det digitala systemet för att spåra farligt avfall i Sverige som inte går längre än EU-direktivet kräver, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Naturvårdsverket i uppdrag att ta fram en ny, tydligare vägledning om när avfall upphör att vara avfall, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Naturvårdsverket ett nytt uppdrag för att snabbt kunna avgöra avfallets status samt vid behov utarbeta end of waste-kriterier för avfall, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppmana myndigheter att genomföra fler stickprov då det gäller transporter av farligt avfall och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att fler regelförenklningar genomförs för att underlätta för företag vid transport av mindre mängder farligt avfall och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att följa upp effekten av de nya reglerna som införts för att stävja illegal handel med avfall och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Livsmedelsverket som enda myndighet uppdraget att sprida kunskap om matsvinn och den stora miljöpåverkan detta har och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en översyn av datummärkning av livsmedel i syfte att minska matsvinnet och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för ett svenskt undantag från EU-reglerna vad gäller bästföredatum på ägg och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förtydliga lagstiftningen för att säkerställa att verksamheter har möjlighet att sälja vidare avfall med värde på ett säkert sätt och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna att förändra kraven på reningsverken i syfte att möjliggöra ökad återföring av näringsämnen i avloppsslam till kretsloppet och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett långsiktigt nationellt mål för fosfor- och kväveåterföring och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en gemensam, långsiktig och välfungerande inre marknad för biogas samt andra höginblandade förnybara bränslen och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kraftvärmeverkens betydelse och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över deponiskatten i syfte att uppmuntra utvinning av material från gamla deponier och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att differentiera tillsynsavgifterna för gruvverksamhet med hänsyn till verksamhetens omfattning och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra kopplingen mellan ekonomisk säkerhet och gruvavfallshantering och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att inkludera avfallskostnader vid prövning av en fyndighets brytvärdighet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Att skapa förutsättningar för ett resurseffektivt samhälle ligger högt upp på Moderaternas agenda. Det finns många fördelar ur både ett miljömässigt och ekonomiskt perspektiv med att återvinna mer och fler material samt att optimera användningen av de resurser som finns. En genomsnittlig europeé konsumerar mellan 10 och 20 ton resurser varje år. Om en större andel av dessa resurser återvinns minskar behovet av att utvinna nya. Politikens uppgift är därför att skapa goda förutsättningar för olika aktörer att ta ansvar för sitt avfall och värna principen om att förorenaren betalar. Med utgångspunkt i avfallshierarkin, helhetssyn och idén om en cirkulär ekonomi bör Sverige med kraft fortsätta omställningen till ett resurseffektivt samhälle.

Precis som inom andra politikområden måste omställningen till en cirkulär ekonomi präglas av kostnadseffektivitet och resultatfokus. Moderaterna konstaterar dock att regeringen ofta prioriterar ineffektiva förslag framför reformer som gör skillnad på riktigt. Exempel på det från de senaste åren är: plastpåseskatten, den återinförda skatten på avfallsförbränning och skatten på kemikalier i elektronik som till och med drabbar det eftersträvarvärda återbruket.

Regeringen är dessutom på väg att införa skatt på kemikalier i kläder och skatt på vissa engångsartiklar i plast. Detta är åtgärder som med stor sannolikhet har och har haft små eller inga positiva konsekvenser för miljön och klimatet. Däremot kommer de med ett högt pris för svenska konsumenter och företag. Enligt riksdagens utredningstjänst (dnr 2020:1078) ökade till exempel den nyligen införda plastpåseskatten statens intäkter med 50 miljoner kronor på två månader. Det är långt under det av regeringen prognostiserade beloppet om 420 miljoner kronor för samma tidsperiod. Samtidigt har skatten medfört att Sveriges största tillverkare av plastbärkassar behövt friställa 25 procent av sin personal, trots att de samtidigt har ökat sin export med åtta procent. Huruvida skatten har förbättrat miljön är för tidigt att uttala sig om. Däremot vet vi att skattens konstruktion, som likställer fossilbaserade plastpåsar med de som har producerats av återvunnen eller biobaserad plast, inte har gynnat cirkularitet och innovationskraft. Det är dålig politik. Moderaterna anser därför att Naturvårdsverket ska ges i uppdrag att ur ett miljö- och samhällsekonomiskt perspektiv klarlägga effekterna av de ovannämnda miljöskatter och styrmedel som har införts.

Sedan den industriella revolutionen har människan verkat i en ekonomi som bygger på råvaruuttag, produktion, konsumtion och avfall – en linjär modell som fungerar bra så länge man antar att jordens resurser är oändliga, tillgängliga och billiga. Men resurserna är ofta begränsade och råvarupriserna har nästan tredubblats under det senaste decenniet. Det huvudsakliga problemet i den linjära ekonomin är att material sprids ut och/eller blandas ut med andra material. Samtidigt tappar dessa material sitt värde eller blir komplicerade att återanvända – i värsta fall sprids materialen ut på ett sådant sätt att de i praktiken blir föroreningar.

Att gå i riktning mot en mer cirkulär ekonomi, där resurser återanvänds i kretslopp, kan således innebära flera fördelar. Till stor del åstadkoms detta genom vanliga marknadsmekanismer. När kostnaderna för råvaruuttag ökar skapas drivkrafter att istället utforma produkter av återvunnen material. Om det är ekonomiskt attraktivt att återvinna och återanvända material ökar incitamenten att ta tillvara olika sorters avfall och restprodukter. För omställningen till en cirkulär ekonomi är det alltså avgörande att pris och kvalitet på återvunnen material kan konkurrera med jungfruliga material.

Av de globala hållbarhetsmålen, som FN:s medlemsstater har enats om, är det många som har kopplingar till ett cirkulärt samhälle. Föga förvånande, med tanke på att dessa frågor sedan urminnes tider har en internationell karaktär. Störst fokus på området finns dock inom mål 7 Hållbar energi för alla, mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur samt mål 12 Hållbar konsumtion och produktion.

För att uppnå bättre resurseffektivitet bör den så kallade avfallshierarkin användas som utgångspunkt. Enligt hierarkin ska avfall i första hand förebyggas och därefter återanvändas, återvinnas eller förbrännas. I sista hand ska avfallet läggas på deponi. I Sverige återvinns idag en stor del av avfallet, men vi kan bli ännu bättre och ta tillvara fler material än vad vi gör idag. EU-kommissionen har nyligen presenterat ett förslag på strategi för en cirkulär ekonomi. Handlingsplanen fokuserar på olika initiativ för att styra mot hållbara produkter med högre grad av hållbar produktdesign samt ökad konsumentinformation.

Sverige är på många sätt ett föredöme för övriga Europa, där avfallshierarkin ofta åsidosätts och avfall i huvudsak läggs på deponi. Därför bör Sverige verka för att det fortsatta arbetet med EU-kommissionens åtgärds paket för en cirkulär ekonomi bidrar till att minska avfallsmängderna och deponierna i hela EU. Nationella mål och riktlinjer får samtidigt inte vara för stelbenta utan måste kunna anpassas till medlemsländernas olika förutsättningar. Resurssnålhet och energieffektivitet men också avgiftning av kretslopp bör stå i fokus. Näringslivet är generellt mycket positivt till frågor som rör cirkulär ekonomi och ser det som en affärsmöjlighet men att den många gånger hindras av märkliga regleringar och otydliga tolkningar. Dialogen mellan det offentliga och näringslivet måste därför förbättras.

Moderaterna anser att långsiktighet och systematiskt arbete leder till bättre resultat och därmed en snabbare övergång till ett resurseffektivt samhälle. För att åstadkomma detta snabbare än i dag behöver den ökande graden av projektifiering motverkas. Den eskalerande projektifieringen, med tillhörande anslag, som präglar området leder till kortsiktighet, bristande kontinuitet och ineffektivitet. Detta blir också kostnadsdrivande då mycket dubbelarbete kan bli följden. Moderaterna anser vidare att regeringen bör se över effekten av de styrmedel som har införts så att de faktiskt når sitt syfte och heller inte missgynnar svenska företag. Det är också viktigt att styrmedlen fokuserar på rätt produktslag som gör verklig skillnad. Ett konkret exempel på detta är byggavfall, som idag står för cirka 20 procent av de svenska växthusgasutsläppen.

Med tanke på att det nu diskuteras ett förslag till strategi för cirkulär ekonomi som EU-kommissionen har presenterat är det viktigt att de nationella handlingsplaner som regeringen har för avsikt att införa harmonieras med och kompletterar denna, så att arbetet blir systematiskt och fokuserat. Moderaterna står bakom kommissionens förslag att hållbara produkter ska vara norm, till exempel vad gäller att produkter ska vara enkla att återanvända, reparera och återvinna samt att tillverkningen utifrån återvunnet material ska öka. Införandet av så kallade internationella produktpass och krav på produktdesign samt LCA-analyser är också viktigt. Moderaterna vill även se ökade satsningar på forskning och innovation om alltifrån nya affärsmodeller, resurseffektivitet och test- och demonstrationsanläggningar till standardisering m.m. Moderaterna bedömer också att digitalisering kommer att få stor betydelse för att utveckla den cirkulära ekonomin. Certifierade råvaror med spårbarhet, kommunikativa produkter och delningsekonomi är alla exempel på nya verktyg som kan bidra till detta.

Värna det sammanhållna producentansvaret och återvinning

Det ska vara lätt för hushållen att medverka till att förpackningar, textilier och elektronik antingen återanvänds eller återvinns. Hushållen ska ha nära tillgång till enkla och tydliga insamlingsystem för olika typer av avfall. Ett välfungerande insamlings- och återvinningssystem underlättar även omhändertagandet av miljöfarliga ämnen och kan bidra till att kretsloppen avgiftas.

Det är dock viktigt att utbyggnaden av insamling sker på ett effektivt sätt grundat på robusta konsekvensanalyser som presenteras innan besluten fattas. Så sker bevisligen inte alltid. Moderaterna gläds därför åt att regeringen våren 2020 lyssnade till våra argument och drog i nödbromsen, då det stod klart vilka drastiska konsekvenser en alltför omfattande utbyggnad av den hushållsnära insamlingen av returpapper riskerade få då det gäller demokrati, miljö och ekonomi.

Som en del i att minska plastanvändningen görs många försök att utveckla produkter som till lägre grad än sina föregångare innehåller plast, exempelvis pappersmuggar som endast har en tunn plasthinna eller motsvarande för kartonger för till exempel såser. En utmaning är dock att få till en effektiv återvinning eftersom materialavskiljning kan vara svårt. Som en del i en effektiv resursanvändning och en ökad cirkulär ekonomi är det dock viktigt att bejaka utvecklingen av sådana metoder. Därför bör möjligheterna att förbättra materialavskiljning utredas. Utan en effektiv återanvändning kan vi gå miste om nyttorna med att använda mer hållbara material i sig.

Idag diskuteras huruvida det bör införas krav på viss andel återvunnet material i nya produkter. Detta är en naturlig effekt då marknaden för återvunnet material har stagnerat och då det fortsatt oftast är billigare att utgå från jungfruliga material vid nyproduktion. Moderaterna är positiva till idén men vill särskilt uppmärksamma att detta måste anpassas till olika råvaror och deras respektive miljöeffekter. Vissa produkter lämpar sig för att blanda jungfruligt och återvunnet material, i andra fall är det svårt eller olämpligt. Vill vi till exempel öka användningen av klimatsmart stål som tillverkas utan kol, det så kallade Hybritprojektet, produceras det av jungfruligt material. Då kan vi inte samtidigt ställa krav på ökad inblandning av återvunnet stål. Det är därför viktigt att denna typ av kunskap beaktas vid utformning av olika mål och kriterier så att vi tar hänsyn till helheten. Med hänvisning till detta bör vissa krav istället uttryckas baserat på återvinningsbarhet. Moderaterna anser vidare att Upphandlingsmyndigheten bör få i uppdrag att utarbeta lämpliga kriterier för att öka andelen återvunnet material i produkter som upphandlas av offentliga myndigheter.

Moderaterna anser dessutom att det offentliga ska vara en god förebild för att i samband med offentliga upphandlingar och inköp öka graden av återvunnet och återanvänt material i upphandlade produkter.

Moderaterna vill fortsätta arbetet med att förenkla för hushållen och ge dem goda förutsättningar att ingå i resurssnåla kretslopp, och vi står fast vid att miljöambitionen måste öka. Därför behövs nya skärpta återvinningsmål som även tar hänsyn till de nya EU-reglerna på området. Samtidigt måste insamlingsystemen fungera var man än bor i landet och kostnaderna för dem vara rimliga. Mål och krav ska stärka miljönytta, teknikutveckling, jobb och svensk konkurrenskraft. Från januari 2020 höjdes materialåtervinningsmålen med upp till 20 procent för vissa förpackningar. Samtidigt visar Naturvårdsverkets uppföljningar att återvinningsgraden för vissa produkter till och med har minskat de senaste åren. Detta måste uppmärksammas mer så att utvecklingen faktiskt går åt rätt håll. Moderaterna anser vidare att producentansvaret på sikt bör omfatta fler områden såsom batterier och hemelektronik och välkomnar därför den

utredning om ett pantsystem för ”småelektronik” som har tillsatts. Vi menar dock att det samtidigt bör utredas huruvida det är optimalt att producentansvaret för närvarande tillämpas strikt på produkt men inte på material. Vi menar vidare att det är viktigt att se över effekten av de idag dubbla styrmedel som finns, såsom då producentansvar och skatt belastar samma produkter.

I Sverige slänger vi i genomsnitt åtta kilo kläder i soporna per person och år. Redan nu har klädbranschen tagit egna initiativ till insamling av textilier och avlagda kläder. Dock konstaterade en utredning från Naturvårdsverket i slutet av 2016 att sådan insamling kunde vara olaglig, eftersom kläderna räknas som hushållsavfall och kommunerna därmed har samlingsansvar för dem. Regeringen har tillsatt en utredning som ska utreda möjligheten att införa ett producentansvar för textilier som ska redovisas i december 2020. Moderaterna välkomnar utredningen men påminner samtidigt om att ett införande av producentansvar för textilier inte får försvåra återbruk eller sätta käppar i hjulet för den omfattande secondhandverksamhet som idag bedrivs av företagare och ideella organisationer och som därmed redan bidrar till återanvändning av exempelvis kläder. Det är samtidigt många aktörer som önskar ett tydligare ansvar och en infrastruktur för insamling av textilier. Flera spännande och vissa långt framskridna projekt kring återvinning av textilier pekar på tillgången till råvara som det stora problemet. Inte minst skogsbolaget Södra som arbetar för att återvinna fiber med ursprung från blandmaterial och därmed möjliggöra cirkulära flöden inom mode- och textilbranschen kan vittna om detta.

Utredningen om kemikalieskatt på mode som har presenterats är för närvarande på remiss. Det är anmärkningsvärt att regeringen vill införa ytterligare en nationell och fiskal skatt som kommer att drabba svenska företag trots att desamma jobbar för ökad hållbarhet. I synnerhet som utredningen pekar på att 80–90 procent av de kläder och skor som säljs i Sverige inte innehåller de farliga kemikalier som man vill komma åt och att dessutom delar av marknaden för secondhand kommer att omfattas. Återbruk är en av de viktigaste åtgärderna för att minska miljö- och klimatpåverkan. Vi beklagar den trångsynthet som utredningsdirektiven speglar då utredningen inte har fått föreslå andra åtgärder än just en skatt. Utredningsdirektiv borde i större utsträckning identifiera det problem som ska lösas men hålla öppet för vilken åtgärd som lämpar sig bäst.

En annan produkt som omfattas av producentansvar är gummidäck. Aktörerna har valt att samla ansvaret hos det icke vinstdrivande företaget Svensk Däckåtervinning som varje år får en avgift för de volymer däck som anslutna företag sätter på marknaden. Varje år återvinns cirka 95 000 ton däck genom företagets försorg, vilket motsvarar nästan 120 procent av den volym som årligen rapporterats som satt på den svenska marknaden under producentansvaret. Det innebär att företaget tar ett mycket större ansvar än ”nödvändigt”. För att upprätthålla tilliten till systemet med producentansvar måste mer därför göras för att säkerställa att det är robust, träffsäkert och effektivt. Då det gäller andra produkter med producentansvar står det i myndighetens regleringsbrev att de ska följas upp årligen. Det gäller dock inte alla aktörer som är involverade i att sätta däck på marknaden, vilket säkerligen har bidragit till den stora omfattningen av ”friåkare” som inte tar sitt producentansvar och gör rätt för sig. Då däckbranschens förordning även saknar sanktionsmöjligheter bör det införas snarast, anser Moderaterna.

Glädjande nog läggs idag inga däck på deponi, men andelen återvunna däck som exporteras för förbränning i cementindustri i Asien och Afrika har ökat. Detta är en illavarslande utveckling som måste följas noggrant, då den bryter mot ambitionen om ökad materialåtervinning som en del av ett resurseffektivt samhälle. Naturvårdsverket

har i uppdrag att arbeta med end of waste-kriterier, men det gäller inte däck, något som flera andra EU-länder har gjort.

Ytterligare en principiell fråga med exempel hämtat från däckbranschen är då branscherna tar eget ansvar och finansierar forskning för att utveckla innovativa metoder, med syftet att skapa miljönytta och ökad återanvändbarhet av kasserade produkter. Gummigranulaten som bland annat används på konstgräsplaner är ett resultat av detta, men även att använda gummiklipp för att rena vatten. Under förutsättning att dessa metoder är evidensbaserade och miljösäkra bör den ansvariga myndigheten Naturvårdsverket uppdatera sin information utifrån det kunskapsläge som faktiskt råder – en miss som annars kan påverka bland annat Echas bedömningar av produkters användning. Med tanke på den stora mängd av till exempel däck som årligen kasseras är det viktigt att våra miljömyndigheter inte motverkar aktuell kunskap utan tvärtom stöttar forskning och innovation för nya användningsområden. Regeringen bör därför driva dessa frågor såväl inom EU som globalt.

I Holland finns ett system som kallas Green Deal. Det är till för att möjliggöra innovativa åtgärder inom cirkulär ekonomi där föreskrifter och förordningar annars kan kullkasta möjligheten till nytänkande. Moderaterna anser att svenska myndigheter bör studera det holländska initiativet för att se om det vore bra att införa också i vårt land.

Återanvändning

Återanvändning och återvinning används ibland som synonyma begrepp trots att de får mycket olika konsekvenser för produktslagen ifråga. Enligt avfallstrappan är det andra steget återanvändning, men det gynnas inte alltid. Idag belastas till exempel elektronikprodukter som repareras för återbruk med samma skatt som finns på nytillverkade produkter. Detta är förvånansvärt. Tvärtom leder det till förtida skrotning av fungerande produkter och belastar miljön negativt. Dessutom har ju dessa produkter redan belastats med skatt en gång och återbruket sparar mycket utsläpp av koldioxid. En utredning visar till exempel att en återanvänd datorskärm sparar i genomsnitt 520 kg koldioxid.

Idag diskuteras alltmer vikten av att bygga in krav på att produkter ska kunna återanvändas och repareras. Det välkomnar Moderaterna. Därför blir det märkligt att kemikalieskatten idag även tas ut på begagnade produkter. Moderaterna anser därför att det bör utredas huruvida kemikalieskatten ska tas bort på begagnade produkter.

Reglerna kring återbruk bör även förenklas och vara tillåtet, då det gäller icke förorenat berg, bergkross och grus som utvinns och lagras i samband med konstruktionsarbeten. Vid pågående tunnelbanebygge i Stockholm har kostnaderna för att hantera stenmaterialet rakat i höjden, då det har klassats som avfall och därmed sorterar under avfallslagstiftningen. Detta innebär krav på många och långa transporter samt att materialet har belagts med åtskilliga miljarder kronor i avfallsskatt. Detta är inte rimligt för vare sig miljö eller samhällsekonomi. Den rättsosäkerhet som råder om huruvida återbruk av stenmaterial ska klassas som avfall eller inte gör dessutom situationen ohållbar då det gäller att kalkylera för olika byggprojekt. Det är orimligt att konsekvenserna av denna situation kan uppstå beroende på handläggande enhet hos länsstyrelserna. Det drabbar såväl det offentliga som företagen som deltar i upphandlingar. Detta måste ses över, anser Moderaterna.

Miljöbrott, transport av farligt avfall och regelförenklingar

Miljöbrott får ofta allvarliga konsekvenser för människor, djur och natur och under lång tid. Därför bör miljöbrott tas på större allvar och prioriteras högre av de rättsvårdande myndigheterna. Långt ifrån alla miljöbrott anmäls och ännu färre klaras upp. Miljöbrott, inte minst olagliga utsläpp av miljögifter, kan få långtgående konsekvenser. Men för majoriteten av miljöbrotten som lagförs blir påföljden inte mer än dagsböter, trots att det finns fängelse i straffskalan. För att stävja miljöbrotten och för att straffen ska vara i paritet med brottet vill vi skärpa straffen för grövre miljöbrott.

En tämligen vanligt förekommande typ av miljöbrott rör transport och hantering av farligt avfall. Exempelvis förekommer illegala transporter av farligt avfall till länder där det inte kan omhändertas på ett säkert sätt. Den främsta drivkraften bakom sådana illegala avfallstransporter är stora ekonomiska förtjänster, vilket i kombination med låg risk för att bli upptäckt och blygsamma straff skapar en ohållbar situation. Illegal handel med avfall har ökat i omfattning på senare tid och har även kopplingar till den organiserade brottsligheten. Nya regler har införts, men det är mycket viktigt att också följa utvecklingen av desamma så att de får avsedd effekt, anser Moderaterna.

I Sverige uppkom 2,6 miljoner ton farligt avfall år 2014. Detta kan jämföras med de 25,6 miljoner ton icke farligt avfall som uppkom samma år. Emellertid uppskattar Konjunkturinstitutet att mängden farligt avfall kommer att öka med cirka 35 procent till 2035. Mot denna bakgrund är det väsentligt att det finns en fungerande tillsyn av farligt avfall. Denna typ av avfall kan vid felaktig hantering orsaka stora och långvariga skador på miljön och bör därför ägnas särskild uppmärksamhet.

Riksrevisionen presenterade år 2015 en granskning som synliggjorde flera allvarliga brister i tillsynssystemet för transporter av farligt avfall. Systemet är inte tillräckligt effektivt för att säkerställa efterlevnad av lagstiftningen på området. Den undermåliga kunskapen om flöden av farligt avfall innebär att det saknas förutsättningar för en riskbaserad och kostnadseffektiv tillsyn.

Moderaterna har tidigare föreslagit att det ska utvecklas ett digitalt system för att spåra farligt avfall och ställer sig således positiva till att information kopplad till farligt avfall nu digitaliseras genom gemensamma EU-regler. Det förbättrar och effektiviserar informationsöverföringen och ökar spårbarheten.

Regeringen har emellertid infört mer långtgående skyldigheter för alla verksamheter som omfattas av skyldigheten att rapportera in farligt avfall till det digitala systemet än vad EU-direktivet kräver. Det handlar bl.a. om anteckningsskyldigheten, där det svenska genomförandet medför att fler uppgifter ska vara obligatoriska att rapportera in jämfört med det som anges i direktivet.

I stort sett alla svenska företag omfattas av kraven på ett digitalt register för farligt avfall. Trots det har regeringen inte genomfört en konsekvensanalys av vad överimplementeringen kommer att kosta företagen ekonomiskt. Men att det innebär en konkurrensnackdel för svenska företag, eftersom de tvingas att möta högre krav och kostnader än företagen i andra EU-länder, konstaterar till och med regeringen själv.

Moderaterna ser i det här fallet ingen anledning till att företag i Sverige ska möta högre krav än företag i andra EU-länder. Moderaterna motsätter sig därför regeringens förslag till överimplementering av det digitala systemet för att spåra farligt avfall. Vi kräver därför att regeringen ska återkomma med en utformning av det digitala systemet för att spåra farligt avfall i Sverige som inte går längre än EU-direktivet kräver.

Moderaterna välkomnar att skrivningar om när avfall upphör att vara avfall har förts in i miljöbalken, i syfte att underlätta processer där återvunnet avfall ersätter jungfruliga

material i olika produktionsprocesser och på så sätt förbättrar cirkulära flöden i samhället.

Men för att ytterligare förenkla för företagen som vill återvinna avfall behöver den nya lagstiftningen kompletteras med en uppdaterad vägledning från Naturvårdsverket för när avfall upphör att vara avfall. Den vägledning som finns i dag bidrar inte med nödvändig tydlighet för företagen.

I dagsläget är det företaget som är skyldigt att visa att avfallet har upphört att vara avfall. Men ingen myndighet har i dag ansvaret för att meddela om processen för att tillse att avfall upphör att vara avfall är tillräcklig för att leva upp till kraven i lagen. Det ansvaret vilar i stället på tillståndsmyndigheter, vilka riskerar att göra olika bedömningar i olika delar av landet. Detta skapar en osäkerhet och försvårar för företagen som antingen vill återvinna avfall eller köpa material som tidigare klassats som avfall. Detta i sin tur saktar ned omställningen till en cirkulär ekonomi.

Vi vill därför att Naturvårdsverket ska ges i uppdrag att ta fram en mer detaljerad vägledning om när avfall upphör att vara avfall för att skapa en större tydlighet och förutsägbarhet för företagen som vill bidra till omställningen till en cirkulär ekonomi. Vi anser också att Naturvårdsverket ska ges ett nytt uppdrag att bistå företagen med att snabbt avgöra avfallets status, samt vid behov ska utarbeta s.k. end of waste-kriterier för avfallet i fråga.

Det saknas överblick över både avfallsströmmar och den olagliga verksamheten. De arbetssätt som används är inte ändamålsenliga och gällande straffsats avskräcker troligtvis inte oseriösa aktörer. Med en förbättrad avfallsstatistik som utgångspunkt kan arbetet med att upptäcka och förhindra miljöbrott också förstärkas. Riksrevisionen konstaterar att den organiserade brottsligheten har kopplingar till hanteringen av farligt avfall. Nyligen har ett mycket allvarligt miljöbrott uppkärlats där förorenade massor från bygget vid Slussen har deponerats utan att ha sanerats på ett adekvat sätt. Privatpersoner och företagare har dessutom drabbats svårt då deklARATIONEN av jord- och fyllnadsmassorna de har köpt inte har varit korrekt.

Lagar och regler för transport av farligt avfall är nödvändiga, men de måste också stå i rimligt förhållande till hur farlig transporten faktiskt är. Lagstiftningen ska vara lätt att förstå och efterleva. För yrkesmässig transport av farligt avfall krävs tillstånd från länsstyrelsen, eller i vissa fall endast en anmälan. Vidare ska transportdokument upprättas för allt farligt avfall som fraktas yrkesmässigt av en transportör. För varje slag av farligt avfall som transporteras ska transportören föra anteckningar om varifrån avfallet kommer, den mängd som transporteras årligen samt hur och vart avfallet ska transporteras. Dessa uppgifter ska antecknas i kronologisk ordning och sparas i minst ett år. Exemplet ovan visar dock tydligt att egenkontroller inte alltid är tillfyllest. Moderaterna menar därför att myndigheterna måste göra mer stickprov och att straffen ska vara i paritet med miljöbrottet ifråga.

Den internationella polisorganisationen Interpol har nyligen publicerat en skrämmande rapport om omfattande illegal handel med plastavfall. Rapporten sträcker sig från år 2018 till idag och visar att Europa och Nordamerika fortsätter exportera plastavfall till tillväxtländer i Asien som dessvärre inte hanterar avfallet på ett tillfredsställande sätt. Istället dumpas och bränns plastavfall som vi nogsamt har källsorterat och vinsten hamnar i fickorna på de kriminella. Detta måste åtgärdas. Moderaterna anser därför att regeringen ska driva frågan om vikten av globala avtal som kan stävja denna kriminalitet.

Minska matsvinnet

Världen måste göra mer för att begränsa matsvinnet. Ur ett internationellt perspektiv är en av de stora frågorna hur vi ska kunna mätta alla munnar när jordens befolkning om några år förväntas ha ökat till 8,5 miljarder människor. Idag läggs mycket tid och resurser på kampanjer om hur vi kan förändra våra matvanor och det forskas intensivt kring odling av tåliga sädeslag, och inte minst hur man ska ta tillvara vattnet mer effektivt. Samtidigt förspills ungefär en tredjedel av all mat som produceras. Det finns därför stora vinster och resursbesparingar att inhämta genom minskat bortfall i produktion, skörd, transport och förädling samt minskat svinn hos handlare och konsumenter.

Under det globala hållbarhetsmålet 12 om ansvarsfull konsumtion har FN fastställt att vi mellan år 2015 och år 2030 ska halvera det globala matsvinnet per person i butiks- och konsumentledet och minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan, det vill säga även förlusterna (på gårdsnivå) efter skörd.

Inom EU är svinnet generellt sett störst i handels- och konsumentledet, och det är också i slutet av värdekedjan som produkten har sin största miljöpåverkan. Enligt Naturvårdsverket uppstod 917 000 ton matavfall i hushållen under 2018, vilket motsvarar 95 kilogram per person. Hushåll är därmed den sektor som bidrar till den största andelen matavfall, 71 procent. Totalt motsvarar produktionen av den slängda maten utsläpp om cirka två miljoner ton koldioxid, vilket motsvarar tre procent av Sveriges växthusgasutsläpp. Dessutom står den svenska livsmedelshanteringen sammantaget för ungefär 50 procent av vår totala övergödning och 20–25 procent av vår totala klimatpåverkan.

I dagsläget arbetar Livsmedelsverket tillsammans med Jordbruksverket och Naturvårdsverket för att minska matsvinnet. I uppdraget ingår bland annat att kartlägga matavfall och matsvinn i primärproduktionen samt rikta informationsinsatser till konsumenterna. Men mer kan och bör göras. Till exempel behövs informationsinsatser om vad bästföredatum innebär för olika livsmedel och hur livsmedlen ska förvaras. Här har sannolikt mycket kunskap gått förlorad under senare decennier. Studier visar att sex av tio inte vet skillnaden mellan bästföredatum och sista förbrukningsdag. En så enkel sak som att byta ut orden ”bäst före” till exempelvis ”minst hållbar till” skulle sannolikt kunna leda till mindre matsvinn och att vårt klimatavtryck blir mindre.

Regeringen och Livsmedelsverket bör dessutom verka för ett svenskt undantag från EU-reglerna vad gäller bästföredatum för ägg. Detta vore naturligt då de flesta svenska handlare och konsumenter – till skillnad från i stora delar av EU – behandlar ägg som kylvara. Svenska ägg i kylförvaring håller mycket längre än det sista datum som EU tillåter, vilket innebär att handlare och konsumenter i onödan slänger stora mängder fullt ätbara ägg. Moderaterna är dessutom kritiska till att ansvaret för matsvinnfrågan är spritt på tre olika myndigheter. Vi anser istället att Livsmedelsverket ska tilldelas huvudansvar för frågan.

I arbetet med att minska matsvinnet måste forskning och innovation vara bärande delar. Det gäller till exempel livsmedels hållbarhet och livslängd, beteendeforskning, modern förändring av grödor m.m. Inte minst genmodifiering är intressant då det kan skapa grödor som är näringsrika, kräver mindre vatten och blir mer motståndskraftiga mot sjukdomar. Detta kräver dock ändamålsenlig lagstiftning, framförallt på EU-nivå, som inte hämmar utvecklingen. Tyvärr råder det idag brister på området. Lagstiftningen för växtförädling är inte ändamålsenlig, anser Moderaterna.

Återföring av näringsämnen från avloppsslam

Synen på användning av avloppsslam i jordbruket är delad. Å ena sidan är det angeläget att återföra näringsämnen och organiskt material i ett fungerande kretslopp, å andra sidan måste risker avseende exempelvis föroreningar, gifter och andra oönskade ämnen hanteras. Genom uppströmsarbete kan mängden föroreningar minskas, men behovet av fungerande avskiljning och rening kvarstår ändå.

Runt en miljon ton avloppsslam bildas varje år vid de kommunala reningsverken i Sverige. En del av slammet används för att producera biogas, och restprodukten efter att biogasen utvunnits – biogödsel – kan användas som gödning och mullförbättrare för åkerjord. Det går också att utvinna näringsämnen direkt ur slammet, exempelvis genom förbränning eller andra former av tekniska processer. Genom att på olika sätt ta tillvara näringsämnena i avloppsslammet är det alltså möjligt att återföra dem till jordbruksmark. Därmed minskar också det näringsläckage som idag bland annat bidrar till övergödning av våra sjöar och hav.

För att säkerställa att avloppsslammet inte innehåller miljöfarliga ämnen som sedan sprids genom gödsling är den så kallade Revaq-certifieringen ett verktyg, men säkerligen behövs även investeringar i ny reningsteknik. Tuffare krav på de kommunala avloppsreningsverken, till exempel gällande återföring av fosfor och andra näringsämnen, är avgörande för att investeringar i sådan teknik ska kunna ske. Kraven bör först och främst införas för de reningsverk där de kan bidra till störst miljönytta. Att öka utvinningen och återföringen av näringsämnen ur avloppsslam är en av många åtgärder som kan främja omställningen till en cirkulär ekonomi. En utgångspunkt för detta arbete skulle kunna vara att sätta ett långsiktigt mål för fosfor- och kväveåterföring och cirkulation av andra näringsämnen från reningsverken.

Konkurrenskraftig biogas

År 2015 producerades nära 2 TWh biogas i Sverige, och i egenskap av förnybar energikälla förväntas biogasen spela en allt viktigare roll. En stor andel av den svenska biogasen blir idag till fordonsgas, men den används även för exempelvis uppvärmning och elproduktion. Dock är den svenska biogasproduktionen idag hårt konkurrensutsatt av importerad biogas, exempelvis från danska anläggningar. Anledningen är att Sverige har valt en modell med konsumtionsstöd till biogasen genom skattebefrielse, medan Danmark istället ger stöd i produktionsledet. Det innebär att dansk biogas som importeras till Sverige subventioneras genom både konsumtions- och produktionsstöd, och därmed blir billigare än svensk gas. EU har i ett förhandsbesked meddelat att det är godtagbart att utnyttja det dubbla stödet på detta vis.

Moderaterna anser att det är olyckligt att konkurrensen inom EU snedvrids till följd av statliga subventioner, och menar att regeringen därför ska verka för en harmonisering av systemen mellan de berörda länderna i syfte att uppnå en gemensam och välfungerande inre marknad där biobränsleproduktion ges långsiktiga villkor. Det är därför viktigt att regeringen tidigt driver på för att få kommissionens besked i frågor som rör nedsättning av skatter för olika biodrivmedel. Moderaterna är också positiva till att tillåta grödebaserad energiproduktion, vilket vi också anser att regeringen ska verka för.

Avfallsförbränning

Energiåtervinning är det näst sista steget i avfallstrappan. Många kommuner har de senaste åren byggt kraftvärmeverk. Kraftvärmeproduktion är ett alternativt sätt att dra nytta av hushållens sopor, biobränsle och annat avfall då det kan hjälpa till att avgifta kretsloppen samtidigt som det förser det omgivande samhället med nyttigheter i form av värme/kyla och el. Vid vissa kraftvärmeverk prövas även koldioxidinfångning med hjälp av så kallad CCS-teknik, vilket till och med kan skapa minusutsläpp. Moderaterna är positiva till ökade satsningar på CCS- och bio-CCS-teknik samt menar att kraftvärmeverken måste värnas och regeringens höjning av avfallsförbränningskatten ska sänkas.

En cirkulär deponiskatt

Deponiskatten infördes år 2000 i syfte att minska mängden avfall som deponeras, till förmån för materialåtervinning. Tillsammans med andra åtgärder, såsom satsningar på återvinning och förbud mot deponering av brännbart och organiskt avfall, har Sverige blivit världsledande på avfallsfrågor. Deponiskattens nuvarande utformning försvårar dock återvinning av viktiga resurser ur stora avfallsflöden. För att till exempel öka utvinningen av värdefulla material ur gamla deponier krävs storskaliga industriella processer, vilka genererar restprodukter utan marknadsvärde som återigen måste deponeras och därmed drabbas av deponiskatten. Det innebär att det ofta blir billigare att utvinna nya råvaror ur naturen än att återvinna råvaror från avfallsflöden. Det är inte resurseffektivt. En regeljustering som innebär att återförande av restmaterial till deponi efter deponiåtervinning ska undantas från beskattning skulle medföra flera fördelar, bland annat ökad resurshushållning samt främjande av flera miljökvalitetsmål. Avfall Sverige har i en rapport (2019:26) visat på att deponiskatten har förlorat sin styrande effekt, detta dels till följd av lagändringar, dels genom utveckling av nya tekniker för materialåtervinning. Rapporten visar dessutom att deponiskatten samhällsekonomiskt medför en nettokostnad på cirka 35 miljoner kronor årligen, och att den största kostnadsposten utgörs av deponiernas administrativa kostnader kopplade till skatten. Moderaterna har länge efterlyst en liknande studie som den Avfall Sverige har genomfört och anser mot bakgrund av studiens resultat att regeringen ska se över deponiskatten och huruvida den de facto bidrar till omställningen av en cirkulär ekonomi.

Gruvavfall

Gruvnäringsen är en viktig industri i Sverige. Dock genererar industrin också den största avfallstypen i Sverige, gruvavfall. År 2016 landade gruvavfallet på cirka 104 ton, vilket motsvarar 75 procent av allt svenskt avfall. Däremot är det viktigt att poängtera att mängden farligt avfall är förhållandevis liten.

Enligt Sveriges geologiska undersökning, SGU, finns det idag 17 svenska gruvor i drift. Enligt Swemin, branschföreningen för gruvor och mineral- och metallproducenter, så är Sverige idag en av de viktigaste gruvnationerna inom Europa och den största producenten av järnmalm med 90 procent av Europas produktion. Gruv- och mineralnäringsen bidrar också med tiotusentals svenska arbetstillfällen. Sverige har god geologisk grund och prospekteringar pekar på att den svenska gruvproduktionen år 2025

skulle kunna vara tre gånger så hög. Gruvbranschen växer och det är därför viktigt med långsiktiga regler och hållbar finansiering för att täcka statens kostnader.

För att öppna en gruva krävs först en rad olika kontroller och utredningar i syfte att se över hur miljön påverkas. Det är bra att dessa kontroller görs för att vi ska kunna vara trygga med att miljön inte tar skada. Brytning av mineraler påverkar tveklöst miljön, men under de senaste åren har Sverige kommit långt i arbetet med att minska denna miljöpåverkan – och det är bra. Den svenska gruvnäringen ska, även med fler aktiva gruvor, vara miljömässigt hållbar.

Gruvnäringen betalar varje år avgifter för att finansiera prövningsprocesser och tillsyn. Systemet för finansiering är minst sagt krångligt. Dessutom har flera myndigheter, exempelvis Naturvårdsverket och Ekonomistyrningsverket, vid upprepade tillfällen konstaterat att avgifterna inte ger full kostnadstäckning för statens utgifter vid provning och tillsyn. Under våren 2015 beslutade regeringen att höja tillsynsavgifterna med 50 procent för att de i större utsträckning ska täcka statens utgifter. Höjningen skedde successivt fram till 2018 så att gruvnäringen skulle ha möjlighet att anpassa sig till de ökade kostnaderna. Det är ett steg i rätt riktning; principen om att avgifterna ska täcka de faktiska tillsynskostnaderna är god. Regeringen valde dock att höja avgiften för samtliga aktörer, oavsett storlek på gruvverksamheten. Riksrevisionen tar upp detta i en granskning efter att flera länsstyrelser har påpekat att gruvbolag enligt gällande förordning (1998:940) betalar en och samma avgift för olika stora anläggningar. Riksrevisionen menar också att tillsynsavgifterna bör höjas. Vi i Moderaterna instämmer med Riksrevisionens bedömning; verksamhetens storlek är rimligen av betydelse för såväl omfattningen av de potentiella miljöriskerna som behovet och omfattningen av tillsynsverksamheten. En höjning av avgiften för tillsyn, oavsett storlek, slår mycket hårdare mot en liten verksamhet än mot en stor och reflekterar inte alltid de faktiska kostnader som tillsynen innebär. Tillsynsavgifterna för gruvverksamhet bör därför vara differentierade, ta hänsyn till gruvverksamhetens omfattning och i större utsträckning reflektera statens faktiska kostnader.

Under hösten 2017 presenterade SGU och Naturvårdsverket ett förslag på en strategi gällande hanteringen av gruvavfall. Det övergripande syftet med en sådan strategi bör vara att främja en långsiktigt hållbar svensk gruvnäring som tar hänsyn till både industrins förutsättningar och miljöpåverkan. Enligt strategin bör det finnas en tydligare koppling mellan gruvors avfallsplan och den ekonomiska säkerhet som gruvor måste ställa för kostnaderna vid en eventuell sanering. Den ekonomiska säkerheten bör utvärderas regelbundet samt stå i rimlig proportion till den risk som verksamheten utgör. Verksamheter inom gruvindustrin med goda förebyggande åtgärder och god avfallshantering ska exempelvis få möjlighet att minska sin ekonomiska säkerhet och vice versa.

Vid ansökan om bearbetning görs en lönsamhetsbedömning av om en fyndighet har ekonomisk bärkraft. I dagens system finns däremot en risk att tillstånd ges till en verksamhet som inte blir ekonomiskt bärkraftig eftersom man inte inkluderar avfallshanteringskostnaderna. Detta riskerar att leda till att gruvverksamheten inte har tillräckliga resurser att hantera sitt avfall, och på så sätt gör man mer åverkan på miljön. SGU har på grund av detta fått i uppdrag att utreda möjligheterna att inkludera avfallskostnader vid provningar, och denna undersökning bör följas upp noggrant. Moderaterna har under flera riksmöten påtalat ovanstående för regeringen. Riksrevisionen genomförde våren 2020 en uppföljning av sin ovan nämnda skrivning. De konstaterar att regeringen har vidtagit åtgärder, men samtidigt står det klart att många uppdrag sedan drygt ett år

bereds av Miljödepartementet. Moderaterna vill därför återigen framhålla vikten av att regeringen snarast återkommer till riksdagen med förslag på de åtgärder som bereds samt att se över möjligheten att differentiera tillsynsavgifterna för gruvverksamhet med hänsyn till verksamhetens omfattning, att tydliggöra kopplingen mellan ekonomisk säkerhet och avfallshantering och se över möjligheterna att inkludera avfallskostnader vid prövning av en fyndighets brytvärdighet.

Jessica Rosencrantz (M)

John Widegren (M)

Betty Malmberg (M)

Marléne Lund Kopparklint (M)